

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Kırküçüncü İctima

29 Teşrinievvel 1339 Pazartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	80	kil edildiğinden Meclisçe de bahriye müte-	
2. — Evrakı varide	80	hassıslarından üç zatın tâyinine dair Mu-	
		vazenei Maliye Encümeni mazbatası	81
Mazbatalar	80		
1. — Kanunu Esasî Encümeninin, Teş-		Takrirler	81
kilâtı Esasiye Kanununun bâzı mevaddının		1. — Urfa Mebusu Şeyh Safvet Efen-	
tadiline dair kanun teklifi ve Kanunu Esa-	80	dinin, ruznamenin yedinci maddesini teş-	
sî Encümeni mazbatası (2/209)		kil eden memurını saire misillû idarei hu-	
2. — Türkiye Büyük Millet Meclisi ka-		susiye memurları ile mâzulîn ve mütekai-	
rarı ile ilân edilmiş olan seferberliğin hi-		din evlâtlarının mektep ücretleri hakkında	
tam bulduğuna dair kanun lâyihası (1/241)		bir karar ittihazına dair olan takririn müs-	
numaralı ve Müdafaa-i Milliye Encümeni		tacel ruznameye alınması ve müstacelen	
mazbatası	80	müzakeresine dair takriri	81:83
3. — Lâzistan Mebusu Esad Beyin, Lâ-			
zistan livasında fındık, portakal, limon,		3. — Âzayı kıram muamelâtı	83
mandalina, çay, dut yetiştirilmesi hakkın-		1. — Tahlifleri iera olunmıyan âzayı	
da (2/182) numaralı teklifi kanunîsi ve	80	kıramdan sekiz zatın tahlifi	83
İktisat Encümeni mazbatası			
4. — Kâğırlı Kemikoğlu Süleyman		4. — İcra Vekilleri muamelâtı	83
bini Eyyub'un iadei hukuku memnuasına		1. — Sıhhiye Vekili Rıza Nur Beyin	
dair (3/18) numaralı tezkere ve Adliye		istifanamesi	83
Encümeni mazbatası	80:81		
5. — Bahriye bütçesini ihzar etmek üze-		5. — İntihaplar	99
re üç zattan mürekkep bir komisyon teş-		1. — Reisicumhur intihabı	99

	Sayfa		Sayfa
6. — Karar	99	(1/26) hakkındaki lâyiha kanuniye ve Sıh-	
1. — Reiscumhurun intihabını mütaakı- p yüzbir pare top atılmasına dair karar	99 : 100	hiye ve Muaveneti İçtimaiye Encümeni mazbatası	83:89
7. — Müzakere edilen maddeler		2. — Teşkilâtı Esasiye Kanunun bâzı mevaddının tadiline dair Kanunu Esasî Encümeni teklifi ve mazbatası (2/209)	89:99
1. — Tıp Fakültesinden neşet edecek etibbayı mülkiyenin sureti istihdamları			

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat: 6,00

REİS — İkinci Reisvekili İsmet Beyefendi

KÂTIPLER : Haydar Rüşdü Bey (Denizli), Ruşen Eşref Bey (Karahisarı Sahib)

REİS — Efendim celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacak :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

İkinci Reisvekili İsmet Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde saat beşte bilnikat zaptı sabık hulâsası kiraat ve tashiha kabul edildikten ve evrakı varide aidoldukları mahallere havale olunduktan sonra Heyeti Vekilenin istifanamesi kiraat ve yeni heyetin intihabına kadar eski heyetin idarei umur etmesi hususu kabul edildi. Badehi Konya Darüleytamına tahsisat itası hakkındaki Kanun ikinci defa reye vaz'ı ve (138) rey ile kabul olundu ve Pazartesi günü saat iki-

de toplanılmak üzere tatili içtima edildi.

İkinci Reisvekili

Kâtip

Çorum

Denizli

İsmet

Haydar Rüşdü

Kâtip

Karahisarı Sahib

Ruşen Eşref

REİS — Zaptı sabık hulâsası hakkında bir mütalâa var mı? (Hayır sesleri) Zaptı sabık hulâsasını aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir. Şimdi evrakı vârideyi arz edeceğim.

2. — EVRAKI VARİDE

Mazbatalar

1. — Kanunu Esasî Encümeninin, Teşkilâtı Esasiye Kanununun bâzı mevaddının tadiline dair kanun teklifi ve mazbatası (2/209) (Ruznameye)

2. — Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ilân edilmiş olan seferberliğin hitam bulduğuna dair (1/241) numaralı kanun lâyihası ve Müdafai Milliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)

3. — Lâzistan Mebusu Esad Beyin, Lâzistan livasında fındık, portakal, limon, mandalina, çay, dut yetiştirilmesi hakkında (2/182) numaralı teklifi kanunî ve İktisat Encümeni mazbatası (Muvazenei Maliye Encümenine)

4. — Kâğırı'nın Şabanözü nahiyesinden Kemikoğlu Süleyman bini Eyyub'un iadei hukuku memnuasına dair (3/18) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası

REİS — Okunacaktır.

Riyaseti Celileye

Kangırı'nın Şabanözü nahiyesinin Bükdüz karyesinden İsmailoğlu Ali'nin darben vefatına sebebiyet vermesinden dolayı Kangırı Ceza Mahkemesince beş sene müddetle küreğe mahkûm karyei mezkûreden Kemikoğlu Süleyman bini Eyyub'un iadei hukuku memnuasına dair Encümenimize havale olunan İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti Celilesinin tezkeresi okundu. Evrakı ledettetik usulüne mutabık ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunu ahkâmına muvafık olmakla iadei hukuku memnuası münasip bulunduğu Heyeti Umumiyyeye arzına karar verildi. Adliye Encümeni Reisi Mazbata Muharriri

Sinob	İzmir
Mulunamamıştır	Mustafa Necati
Kâtip	Âza
Dersim	
Ferudun Fikri	Mahir
Âza	Âza
Kastamonu	Karesi
Neomeddin	Ahmed Süreyya
Âza	Âza
Bayezid	Mersin
Şefik	Besim
	Âza
	Konya
	Refik

REİS — Efendim! Adliye Encümeni mazbatası hakkında mütalâa var mı? (Hayır, sesleri) Adliye Encümeni mazbatasını aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

5. — Bahriye bütçesini ihzar etmek üzere üç zattan mürekkep bir komisyon teşkil edildiğinden Meclisçe de bahriye mütehasıslarından üç zatın tayinine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

REİS — Okunacak :

Riyaseti Celileye

Müstakbel teşkilâtı bahriyemizin hukuku esasıyesini tesbit ve bu esasata nazaran 1340 senesi bütçesini ihzar etmek üzere encümenimizce Denizli Mebusu Mazhar Müfid, Kırşehir Mebusu Yahya Galib ve Trabzon Mebusu Ahmed Muhtar Beylerden mürekkep bir komisyon teşkil edilmiş ve bu komisyona Meclisi Âlice de bahriye

mütehasıslarından üç zatın terfiki hususunun Heyeti Celileye arzı encümenin 7 Teşrinievvel 1339 tarihli iqtimamında takarrür etmiş olmakla ifayı muktazası arz ve istizan olunur efendim.

24 Teşrinievvel 1339

Muvazenei Maliye Encümeni Reisi

Kütahya Mebusu

Ferid

REİS — Efendim bahriye mütehasıslarından arkadaşlarımızdan kim vardır? (Recai Bey vardır, Hamdi Bey vardır sesleri) (Ali Rıza ve Yusuf Ziya beyler de vardır, sesleri) Efendim Recai Bey mezundur.

Efendim! Hamdi Bey, Ali Rıza Bey, Yusuf Ziya Beyden mürekkep üç zatın intihabını ten-sip buyurursanız reyî âlilerine vaz'ediyorum. (Münasip, sesleri) Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Takrirler

1. — Urfa Mebusu Şeyh Safvet Efendinin, ruznamenin yedinci maddesini teşkil eden, memurîni saire misillü idarei hususiye memurlariyle mâzulîn ve mütekaidin evlâtlarının mektep ücretleri hakkında bir karar ittihazına dair olan ve müstacel ruznameye alınarak müstacelen müzakeresi hakkındaki takriri

REİS — Okunacaktır :

Riyaseti Celileye

Bir mahı mütecaviz zamandan beri ruznamei müzakerata kabul buyurulmuş olan memurîn evlâtlarının leyli mekâtip ücretleri hakkında bir karar verilmesine dair takririn müstacelen ruznameye alınmasını ve ücretlerin taksit zamanları takarrubeylodiğinden müstacelen müzakere buyurulmasını arz ve teklif eylerim.

Urfa

Şeyh Safvet

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Takrir sahibi izah etsinler.

ŞEYH SAFVET Ef. (Urfa) — Maarif Vekâletinden bunun evvelki gibi bilûmum mâzulîn ve mütekaidine teşmili ile bir karar verilmesi hakkında bir ay evvel bir takrir vermiştim. Bir ay mütecavizdir ruznameye dâhil olduğu halde müzakere edilmedi. Müstacelen müzakeresini teklif

ediyorum. Zannedersem izahata hacet yoktur, sa-
rihtir. 1335 senesinden beri leyli mekteplerde bu-
lunan memur'ın, mâzul'ın ve mütekaid'in çocukları
ücretlerinden yüzde beş tenzilat yapıyordu. Bu
senei dersiye iptidasında yalnız bilfiil memuri-
yette bulunanlara hasredilerek arz ettiğim ten-
zilat icra edilmiş. Binaenaleyh bu takririmi He-
yeti Celileye arz ettim.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Yüzde yirminbeş
tenzilat bilûmum mütekaid'in ve mâzuline de teş-
mil edilmiştir.

REİS — Şeyh Efendi Hazretlerinin teklifi,
takririn müstacel ruznameye alınmasından iba-
rettir. Ruznameye alındıktan sonra malûmuâli-
nizdir ki, müzakeresi açılır. Biz ise henüz ruz-
nameye almadık. Şimdi bunun müstacel ruzna-
meye alınmasını kabul edenler lûtfen el kaldır-
sın. Kabul edilmiştir.

Efendim bu takririn derakap müzakeresine
geçilmesini kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Ka-
bul edilmiştir.

MAARİF VEKİLİ İSMAİL SAFA B. (Ada-
na) — Efendim memur'ın çocuklarından alı-
nacak ücretlerin yüzde şu kadar tenziline karar
vermek Maliye Vekilinin salâhiyeti dâhilindedir.
Sene bidayetinde bendeniz Maliye Vekili Bey ile
birleştim. Bu meseleyi müzakere ettim. Nihayet
Maliye Vekili Muvazenei Umumiyyeden maaş alan-
lara teşmilinde ısrar etti. Sonradan idarei husu-
siye memurları, evkaf memurları, mütekaid'in,
eytam ve eramil bundan müstefid olmak için bize
müracaat ettiler. Biz de münasip gördük, Mali-
yeye yazdık. Hattâ bu hususu doğrudan doğru-
ya Maarif Vekâletinin salâhiyeti dâhilinde ad-
dederek - aynen yazdık - ve dedik ki; buna ka-
rar vermek Maarif Vekâletinin salâhiyeti dâhi-
lindedir. Binaenaleyh bunun diğer memur çocuk-
larına teşmiline taraftarız. Bu hususta Maliye
Vekâletine siz de müracaat ediniz. Maliye Vekâ-
leti razı olsun dedik. Bir cevap alamadık. Mese-
le budur! Maarif Vekâleti esas itibariyle buna
taraftardır. Çünkü hakikaten memurlarımızın
bugünkü vaziyeti göz önüne getirilince bu me-
murlarımızın çocuklarını okutmak için yardıma
ve teshilâta ihtiyaçları vardır. Bundan dolayı
biz buna taraftarız. Eğer Heyeti Celile de kabul
buyuracak olursa tabiatıyla Maliye Vekâleti de
kabul edecektir, o halde mesele kalmaz. (Maliye
Vekili de izahat versin sesleri)

ŞEYH SAFVET Ef. (Urfa) — Efendim
Beyefendi Hazretlerinin izahatlarında kendileri-
nin muvafakatlerini ve evvelce Maliye Vekâleti-
ne yazmış olduklarını söylediklerinden dolayı
kendilerine arzı teşekkür ederim. Malûmuâliniz
yüzde yirmibeş memur'ın çocuklarına tenzilat ic-
rası mücerret memurlara bir muavenet kasdiyle-
dir. Çünkü o gencin müzayakası do'ayısıyle za-
ten memur'ına müstevfa maaşat veremiyoruz. Bu-
nunla beraber evlâtlarının leyli mekteplerde ü-
cretle tahsil ettirmeleri hakkında böyle bir ten-
zilat yapamayıp da müşkülât gösterecek olursak
daha ziyade muavenete muhtaçtırlar! Malûmuâ-
liniz bir memur azledildikten sonra behemahal
mâzuliyet maaşı alabilmek için mutlaka bir ce-
vazı istihdam kararı almak iktiza eder. Cevazı
istihdam kararını aldıktan sonra o adamın ma-
zuriyeti anlaşılır. Daha ziyade muavenete ve
Hükümetimizin himayesine muhtaçtır. Binaena-
leyh Maarif Vekili Beyefendi Hazretlerinin Ma-
liye Vekâletine iş'aratı veçhile gerek bilfiil hiz-
met, gören, gerek mâzul ve mütekait olanlar ve
gerek idarei hususiye memuru bulunan zevat ço-
cuklarının da yüzde yirmibeş tenzilat ile ücret
vermelerine karar ita buyurulmasını rica ede-
rim.

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Efendim rica ede-
rim isterse yüzde hiç tenzilat olmasın köylü, ço-
cuklarının parası peşin ve elindedir. Fakat oku-
tacak bir mektep yoktur.

REİS — Bir şey mi söylüyorsunuz Hüseyin
Bey! Rica ederim söz istiyorsanız söz vereyim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Yok lâf
olsun diye söylüyor.

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Efendim köylü
çocuklarının elinde parası var, fakat kimse al-
mıyor. Mektepte yer yoktur, kapalıdır diye mek-
tebe koymuyorlar.

VEHÎ B. (Karesi) — Efendim Devlet me-
murlarını, idarei hususiye memurlarını ayırma-
ya bendeniz bir sebep görmüyorum. Mademki,
Devlet memurlarının çocukları için yüzde yirmi-
beş tenzilat kabul edilmiştir, o halde; bütün me-
mur'ını Devlet tâbiri dâhilinde idarei hususiye
memurları ve bu memurlardan vazifesini bihak-
kin ifa etmiş her hangi bir suretle - hastalığı
veya sair suretle artık hizmet etmeye muktedir
olamıyarak tekaüd olmuş adamlara daha ziyade
muavenet ve muzaheret etmek icabeder. Maliye
Vekili Beyefendiden asıl anıyalım ki niçin bu

kararı ittihaz etmiştir? Eğer bu kararın saiki bütçe endişesi ise umumi olmak lâzım. Yoksa bir kısmını öz evlât, diğer kısmını üvey evlât gibi ittihaz etmeye ortada bir sebebi mâkul yoktur.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Efendim bu takriri şimdi burada kabul edeceğiz. Fakat ondan evvel Muvazenei Maliye Encümenine gitmelidir.

REİS — Efendim, bu takrir Heyeti Umumiye yede verilmiş, sabık celselerde ruznameye alınmış, şimdi müstaceliyet teklif edildi, getirttim. Takrir hakikaten Muvazenei Maliye Encümenine gitmemiştir. Halbuki bütçeye mütaallik olduğu için takririn Muvazenei Maliye Encümenine gitmesi lâzımdır. Muvazenei Maliye Encümenine tevdi ediyoruz efendim.

3.— ÂZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Tahlifleri icra olunmıyan âzayı kiramdan sekiz zatın tahlifi :*

REİS — Efendim; âzayı kiramdan tahlifleri icra olunmıyan zevat vardır? Lûtfen tahliflerini icra buyursunlar. [Resul Bey (Bitlis), Mehmed

Bey (Diyarbakir), Kemaleddin sâmi Paşa (Sinob), Ziyaeddin Bey (Sivas), Abdülgani Bey (Mardin), İbrahim Bey (Van), Hamdi Bey (İzmir), Hâlid Paşa (Ardahan) nın tahlifleri icra edildi.]

4. — İCRA VEKİLLERİ MUAMELÂTI

1. — Sıhhiye Vekili Rıza Nur Beyin istifanamesi.

REİS — Efendim, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Rıza Nur Beyefendinin istifanamesi vardır; okuyacağız :

İstanbul
28 . 10 . 1339
29 . 10 . 1339

B. M. M. Riyasetine

Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletinden istifa ettim. Yarın dairei intihabiyeme gidiyo-

rum. Mütemudi meşgil ile yorgunluğum tasdik buyurulur. Muhtacolduğum istirahat için iki ay mezuniyet ita buyurulmasını rica eylerim efendim.

Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili
Rıza Nur

(Divanı Riyasete gitsin, sıra beklesin, sesleri)

REİS — Müsaade buyurunuz efendim. İstifaname okunmuştur. Mezuniyet meselesi bittabi Divanı Riyaset kararıyledir. Şimdi ruznameye geçiyoruz.

7. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Tıp Fakültesinden neşet edecek etibbıy mülkiyenin sureti istihdamları hakkında kanun lâyihası (1/26) ve Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Encümeni mazbatası*

REİS — Ruznamemizde etibbanın hizmeti mecburesi hakkındaki kanun lâyihasının heyeti umumiyesi müzakere edilmiş ve maddelere geçilmesi kabul buyurulmuştu. Şimdi birinci maddenin müzakeresine geçiyoruz.

HAKKI B. (Van) — Encümenden geldi mi?

REİS — Hayır efendim, Encümene gitmemiştir.

MEHMED B. (Biga) — Vekili aidin'in huzuru ile müzakeresi lâzımgelir. (Vekâlet Vekili burada, sesleri)

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Efendim maddeyi okuyun da dinliyelim.

Etibbanın hizmeti mecburesi hakkında Kanun

Madde 1. — 1339 ve onu mütaakıp neşetli olup da tatbikat müddetini ikmal eden etibba iki sene mecburi hizmete tâbidir. Keyfiyeti tâyin kur'a ile icra olunur ancak bu esnada umum münhallâtın kur'aya ithali mecburidir.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Efendiler ben birinci maddenin lehinde bulunuyorum. Sebebi de şu: benim fikrime göre, her hangi bir ferdin gerek teşkilâtında gerek elyevmki vaziyetinde cemiyetin büyük bir hissei mesaisi vardır. Gerçi bu kudreti umumiyyede kendi şahsının da büyük bir hissesi varsa da bilhassa cemiyetin büyük bir hissei mesaisi vardır. Onun için öyle tasavvur ediyorum ki, veyahut öyle iddia ediyorum ki, her hangi bir tabip veya her hangi bir hukukşinas veya her hangi yetişmiş bir kimse

kendi cemiyetine karşı birtakım vazai ifasına borçludur. Bu borcunu ifa etmek kendisi için zaruridir. Bilhassa etibbaya bu mecburiyeti tahmil etmekle beraber kendisine diğer arkadaşlardan fazla olarak tahsisat da veriyoruz. Bu surette memleketin en ziyade ihtiyacı olan ihtiyacı sıhhiyesini temin etmek çaresini istihlal etmiş oluyoruz. Biliyoruz ki, efendiler; memleketimizin terakki edebilmesi için en mühim mesele bilhassa nüfus meselesidir. Acaba etibbanın memleketin muhtelif mahallerine tevziinde nüfusun gerek adedince, gerek inkişafına büyük bir tesiri olmayacak mıdır? İtikadımca etibbanın memleketin bütün manatıkına taksiminde nüfusun gerek adedince ve gerek inkişafına büyük bir istifade bahsedilmiş olacaktır. Binaenaleyh bendeniz maddenin lütfen kabulünü teklif ediyorum.

Dr. MAZHAR B. (Aydın) — Muhterem arkadaşlar! Kanunun heyeti umumiyesi hakkında geçen gün söz söylediğim zaman bu maddenin dolayısıyla aleyhinde bulunmuştum; tabiatıyla bugün yine birinci maddenin aleyhinde söyleyeceğim. Maksudı temin edecek kanuna ikinci maddede koymuşlardır; ikinci maddede, mektebe meccanen girerek taahhüt altında tahsil edenler bu mecburi hizmeti ifayile mükelleftir. Bittabi bu taahhüdü ifa eden elbette bu vazifeyi de ifa eder ve kendi kendine birkaç bin lira sarf ederek mektebi ikmal edenlere bu mecburiyeti tahmil edecek olursak darülfünunlara karşı olan rabeti kesretmek çok vâridi hatırdır. Çok rica ederim ve nazarı dikkatimizi celboderim efendiler! Bu müzir olur... Doktorlar memlekete, ictimai ve beşeri cemiyete aid olan hizmetlerini ifa etsinler buyurdular. Etibba bu vazifelerini hususî tababetlerinde dahi ifa etmektedirler. Hattâ beynelbeşer birçok memleketlerde dahi birtakım teamüller vardır ki, bu hususta diğer meslek erbabı bu zaruret ve mecburiyet altında değildir. Meselâ; bir hastaya celbedilen doktor gece, gündüz yaz ve kıştırlıya hiçbir mazeret dermeyan etmiyerek gitmek mecburiyetindedir ve bilâmazet gitmediği tebeyyin eden doktorlar hakkında hastanın hayatına tehlike târi olduğu zaman vukubulacak müeazzat iddialarını Avrupa mahakimini kabul eder. Bizim kavanimimizde buna münnasil kayıtlar mevcuttur. Cemiyet doktorlara birçok vazai tahmil etmiştir. Hattâ adliye vazaifimizde hiçbir ehlihibre hakkında bir mecburi-

yet olmadığı halde doktorlar hakkında mecburiyet vardır. Bu cihet kanunlarımızla mukayyettir. Müddeiumumi bir cinayet için, bir doktoru keşfe davet ettiği zamanda bilmeceburiye ve bizzarure gider. Yani cemiyetin arzu cylediği hizmeti bizzarure ve tamamen doktorlar ifa eder ve etmektedirler. Bunun fazlasını yükletmek adalat değildir, doğru değildir.

Kanunun ikinci maddesinde 1340 senesinden sonra Hükümet ihtiyacı kadar talebeyi tedris eder. Ve bunun mukabilinde birkaç sene hizmeti mecburiyeti teklif eder denmiştir. Her yerde böyle mükellefiyetler vardır. Meselâ; Avrupa'ya göndeririz, buna mukabil beş sene hizmeti mecbure teklif ederiz. Bunu anlarız. Fakat kendi kendine tababet tahsili hevesine düşen evlâdı vatani böyle birsey karşısında bırakmak zannederim ki, tehlikeli olur. Bahusus bu mahzuru izale eden bir maddede mevcuttur. Ordunun halî hazariye nücuu ile birçok etibbayı askeriye tekaüde sevk edilmiştir ve edilmektedir. Bunlar tokaüt maaşı almakla beraber, ücreti şehriye ile tababetlere tâyin edilmektedir ve Sıhhiye Vekâleti bunu yapıyor ve yapmıştır. Bu kadar vazai demuhde edecek etibbayı askeriye dahi mevcuttur. Esasen Devlet umununda, şimdiye kadar ifayı hizmet etmiş olduklarına göre, mesbukulhidmedirler, müccerreptirler. Bunların hizmeti, belki daha mâkul olur. Binaenaleyh bu ihtiyacı kapatacak kadar elde tabip mevcuttur. Binaenaleyh çok rica ederim; 1338 senesinden sonra bu üç - beş kazanın ihtiyacı için, geçen etibbaya fazla yük yükletmeyiniz! (Üç - beş kaza değildir sesleri). Arz edeyim efendim; 3 - 5 kaza demekten maksudum, 1340 senesinden itibaren Hükümet birçok tabipleri, bu şart için yetistirecektir. Âti için bir menba' vardır ve Hükümetin elinde birtakım etibbayı askeriye müteakidini vardır ki, bunlar menba'dır. Binaenaleyh zanneder misiniz ki, 1339 senesinden itibaren neş'et etmiş olanlara bu kanunu tatbik etmekle derhâl 300 kazanın ihtiyacını tatmin edebilecek kadar elde tabip mevcudalacaktır? Bunu bugün kabul etmekle boş kadroları doldurmuş olmayacağız. Binaenaleyh her halde tedrice tabisiniz ve bahusus Hükümet, yalnız etibba meselesinde değil, Bütün Devlet memurini, müstahdemini meselesinde her halde ta'sir etmek mecburiyetindedir. Hü-

kümetin yeni teşkilâtı vardır. Bu nazarı itibara alınacaktır. Bu da ayrıca bir meseledir.

Bunu nazarı dikkatinize arz ederim. Yani Hükümet, teşkilâtı mülkiyeye ait projeler vücuda getirecektir ve bu, bir zarurettir ve bu kadar vâsi' bir Devlet bütçesini idare edecek kadar parayı zannederim, pek güçlkle bulabilirsiniz. Bunu bu esasta dahi nazarı dikkate alacaksınız. Efendiler! Öyle çok memurla ve çok maaş vermekle bu devletin âtisini zannederim ki, o kadar müspet ve berrak gösteremezsiniz.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Doktora ihtiyac var; binaenaleyh doktora vereceğimiz para helâl olsun.

Dr. MAZHAR B. (Devamla) — Efendiler! Doktora parayı başka taraftan veriniz. Böyle memur olarak kullanmak suretiyle değil, memleketin ahvali sıhhiyesiyle alakadar olacak ihtisas müesseselerinin memleketimiz dâhilinde vücuda getirebiliyor musunuz? Bugün Ankara, bir Merkezi Hükümet olmuştur. Buraya sıhhatiyle kaim insanlar dolmuştur. Rica ederim; bugün Ankara'da bir gözünüzü, bir kulağınızı bir burununuzu muayene ettirmek için etıbbayı mütahassısın var mı? Anadolu'nun bir tarafında «röntgen» makinası var mı? Bugün Sivas'ta bulunan bir insan bir başını göstermek için, yüzlerce liralara vererek İstanbul'a gitmek mecburiyetindedir. Bunlara bakınız. Efendiler! Bugün dişinizi tedavi ettirmek için, koca Anadolu'da pek müşkülât çekiyorsunuz. Sıhhiye meselesi bunlardır. Bugün Ankara'da, Konya'da ve sairede hastaneler açınız ve onların içinde bütün malûmatı tıbbiyeye malik olan mütahassıs tabipler, doktorlar bulunsun ve halk bunlardan istifade etsin. Yoksa böyle falan yere bir Hükümet tabibi gönderilecek ve onun da vazifesi, günde üç, beş rapor yazmaktan ibaret olacaktır demekle memleketin ahvali sıhhiyesi düzelmez. Memleketin ahvali sıhhiyesi bu değildir. Onu başka cihetlerde aramalıdır. Ben teklif ediyorum Ankara'daki hastaneye birçok mütahassısları getiriniz diyorum da bu birkaç yüz bin lira meselesidir diyorlar. Sonra İstanbul'daki Hamidiye Etfal Hastanesi için bir kat daha para vaz'ederek encümen tevsi etmeye razı olmuş-

tur. Halbuki İstanbul'da onun gibi dokuz tane hastane vardır ve her türlü mütahassısları vardır oraya veriyorsunuz. Ankara'ya, Konya'ya vermiyorsunuz. Rica ederim Anadolu'da on milyon nüfus vardır. Bu nüfus bilâ lüzum mahvolmakta en küçük vasıtasızlık yüzünden kör olmaktadır, ölmektedir, topal olmaktadır. Binaenaleyh bu sıhhat meselesini düşüncecek iseniz bunları düşününüz. Oraya sarf edeceğimiz «100» bin lira ile siz dahi hayatınızı sıhhatinizi tahtı emniyette bırakınız. Efendiler, bir meseleyi sıhhiye muvacehesinde kalırsınız. Hayatınıza, sıhhatinize aittir; derhal kararı kati vermek lâzımgelir. Belki operasyon yapılacaktır. Halbuki siz bu vesaitle malik değilsiniz. İstanbul'a gidinceye kadar ölürsünüz, zannederim. onun için bu hederdir. Hayatınıza, sıhhatinize taallük eden bunları kabul ediniz. Ankara'da böyle bir müesseseyi tesis için o yüzbin lirayı oraya veriniz.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Sulfata getiriniz, sulfata, başkalarından vacceştik.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim! Encümen birinci ikinci maddelere aid olan maddelerin ruhunu kendi maddelerinde imtizacettirme, fakat vilâyatı şarkiyeyi, vilâyatı baideyi buradan tayyetmiş ve 1339 senesinde çıkacak olan doktorları iki sene mecburi hizmete tabi tutmuş, kendi parasıyla tahsil edenleri, meccani olarak tahsil edenleri üç sene olarak hizmete tabi tutmuştur. Bendeniz buna iştirak etmiyorum. Artık tafsilâta lüzum yok. Memlekette nüfusun ne demek olduğunu hepimiz biliyoruz ve bunu muhafaza edecek tedabiri sıhhiyedir. Memleketimizin öyle yerleri vardır ki, bir yerde bir cenaze on gün ortada kalır. Niçin ölmüş, neden ölmüş? Bilinemez, kaldıramazlar. O cenaze de kokar gider. Bunlara bizzat şahid oldum. Diğer taraftan bir komprime verecek küçük bir sıhhiye memuru bile yoktur. Bu itibarla mademki hepimiz umumi çalışmayı kabul ediyoruz. Bunu yalnız doktorlara hasretmek doğru değildir. Doktorlarımızla beraber her meslek erbabını mecbur tutmalıyız. Memleketin uzak noktalarına gitsinler, çalışsınlar, idare etsinler. Adliye memurları keza, mülkiye memurları keza. Bilumum memurun için bir esas kabul edilmelidir ve oralara gönderilmelidir. Oralar bu ülkeden

değilmiş gibi herkes yakın yerlerde kalmak istiyor. Uzak yerler memursuz kalıyor ve bu suretle oralar idare edilemiyor. Onun için burada bu maddeyi kabul etmekle beraber bütün memurin hakkında bu esas kabul edip bir madde tesbit etmekten başka çare yoktur.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Harcırahını veriniz; herkes gider.

VEHİBİ B. (Devamla) — Harcırah da veriyoruz. Fazla verdiğimiz zamanlar da oldu. Buradan Van'a kadar binikiyüz lira harcırah da verildi. Yine kimseler gitmedi, yine oralar memurinden mahrum kaldı. Binaenaleyh bendeniz bu maddeyi kabul etmekle beraber diyorum ki bütün memurin hakkında öyle bir esas kabul etmekten başka çare yoktur. Herkes çalışacak ve memleket bu suretle kurtarılacaktır. (Bravo sesleri)

Dr. KÂZİM B. (Denizli) — Arkadaşlar etibbaya tahmil edilmek istenilen şu mecburiyet hiç olmazsa mektepten çıktıktan sonra tatbik edilmesin. Bir müddet ihtisasa aidolan mesailerinde çalışsınlar, ihtisas peydah etsinler. Bunı elde ettikten sonra tefrik edilsin, yoksa bu suretle mütahassıs yetiştirmenin önünü alıyoruz, kökünü kesiyoruz. Her hangi bir kazaya giden bir doktor bir daha mütahassıs olamaz. Bendeniz bilhassa en ziyade Meclisi Âlinizin bu cihetten nazarı dikkatini celbederim.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Efendiler, burada güya bir endişe hâsıl oluyor. Deniliyor ki, biz bu hizmeti mecbureyi kabul edersek mesleke rağbet azalır. Hayır efendiler; bendeniz bunun aksini ispat edeceğim. O mektebi tıbbiye ki kendi mesleki ile alâkadar olmıyarak vatanı bir alâka ile en öne atılmıştır ve 1305 senesinde istibdadı atlatmak için teşkilât yapmış, cemiyet teşkil etmiş ve ta hürriyetin ilânına kadar bu cemiyeti idame ettirmiştir. Evet cemiyeti fiilen idame ettirmiş bir mekteptir. Acaba yine o mektebin içinden çıkacak olan efendiler, böyle memleketin hayatı sıhhiyesi için iki senelik hizmeti kabul etmez mi efendiler? Ben hiçbir vakit bunu zannetmiyorum. Memleketin bütün hayatı sıhhiyesini idrak etmiş ve cemiyete karşı olan bütün vazaifi ifa etmiş olan o mektebi tıbbiye, verilen bu vazaifi bilâtereddüt, vatanın selâmeti namına, değil iki sene beş sene

maal iftihar kabul edecektir. Efendiler! Yalnız biz burada cemiyetlerle fertler arasında bulunan rabıtaı tanzim ediyoruz ve bugün biz çok iyi biliyoruz ki, Mektebi Tıbbiye'nin heyeti umumiyesi bunu kabul edecektir. Fakat müstesna olarak bir iki tane kabul etmiyen olursa onları cebretmek için yapıyoruz. Yoksa heyeti umumiyesi için değildir.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Zorla tababet olur mu?

Dr. MUSTAFA B. (Devamla) — Efendiler bir de diyorlar ki, biz bunu kabul edecek olursak ihtisas meselesinin önüne set çekmiş olacağız.

Misal olmak üzere bir şey arz edeceğim : Bilirsiniz ki, evvelden erkânı harb olmak için doğrudan doğruya Mektebi Harbiye'nin üçüncü sınıfından zâbit çıktıktan sonra Erkânı Harbiye Mektebine geçerlerdi. Sonra bunu değiştirdiler. Acaba niçin değiştirdiler? Üçüncü sınıftan bir efendi zâbit çıktıktan sonra memleketin etrafına gitsin, memleketi biraz tetkik etsin ve sonra gelsin intihana versin. O zaman memleketi anlamış olarak daha iyi erkânı harb çıkar kanaati ile bunu kabul etmişlerdir. Şimdi birinci maddeyi kabul etmekle evvelâ Mektebi Tıbbiye'den çıkarıyoruz ve tatbikat için bir sene ve yahut iki sene gibi bir mecburiyet tahmin ediyoruz. O müddeti mecburiyet de cıman iki sene müddettir. Bu iki sene zarfında bütün memleketi gezse, memlekette ne gibi emraz vardır, bu gibi emraza nazaran memleketin en fazla ihtiyacı nerede olduğunu ve hangi marazın daha ziyade tahrifat ıka ettiğini anlasa da gelse ve bu suretle ihtisas için lüzumolan vesaiti ikmal ettikten sonra ihtisasını ikmal etse acaba daha iyi olmaz mı? Eğer maksat meslekî bir gayret ise ben de o gayret çoktur. Eğer karşıma tabiplerle beraber her hangi bir hukukçu çıkmış olsa idi ona karşı şiddetle muarız ederdim. Fakat vatan meselesi karşısında ben vatan meselesini tercih ederim. (Alkışlar, bravo sesleri)

TALÂT B. (Ardahan) — Efendim umdelerimizin bir maddesinde milletin ahvalı sıhhiyesini düşüneceğimizi millete vadettik. Bugün İstanbul'da, İzmir'de ve Bursa gibi sevahilde pek çok doktorlarımız vardır. Vilâyatı şarkiyede ecümle dairei intihabiyem olan Ardahan livasında hiçbir doktor yoktur. (Her yerde öyle sesleri)

Biz Türkiye'ye iltihak edeliden beri doktor yüzü görmüyecek miyiz diye ora ahalisi şikâyet ediyorlar. Buna karşı Sıhhiye Vekâleti kimi tâyin ettiyse ya tâyin olunduğu gün veyahüt yarı yoldan kaçmışlar ve bu suretle istifa etmişlerdir ve bugün bir sıhhiye heyeti mükemmel alât ve edavat ile köylerimizi teşkil eden, bu büyük milleti teşkil eden köylülerimizi muayene edecek olursa bilâmbulâğa söylerim ki yüz de ellisini günagün ilel ve emraz ile mâlûl bulacaklardır. Mutasarrıflığında bulunduğum bir livanın yani Isparta'nın Kulcönü kasabasında bir sene zarfında sıtmadan bin beş yüz kişi vefat etmiştir. Hâlâ bugün bu şey vardır.

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Köylülerimize bir sene zarfında (1 700) kilo kinin dağıtmışlardır.

TALÂT B. (Devamla) — Baytar için vukubulan müracaatların tehsil edildiğini bilirsiniz. Hayvanat hastalığına karşı baytar gelir fakat difteriden günde yüz çocuk ölüyor dersiniz. Hiç kimse gelmez, bir doktor gelmez. Bugün köylülerimiz hayvanlarla beraber ahır sekilerinde onların mütaaffin olan havalarını teneffüs etmekle, onlarla ısınmakla yaşıyorlar. İyice bir tetkik neticesinde ciğeri sağlam bir adam bulamazsınız.

Binaenaleyh etıbbayı göndermek mecburiyeti farzdır. Böyle medeni mecmalarda herkes ifayı vazife edebilir. Bir de ahalimize karşı halk Hükümeti olduğumuzu nasıl ispat edeceğiz? Şimdiye kadar eski hükümetlerin düşümediği halkı biz de bugün düşünmiyecek olursak, kendilerine karşı gayet müşfik bir Hükümet olduğumuzu ispat edemiyecek olursak hem umdelerimize sadık kalmamış oluruz, hem de vazifemizi ifada pek kusur etmiş oluruz. Geçenlerde arkadaşlarımızın birisinin temas ettiği gibi memleketimizde insanlara hiçbir kıymet verilmemektedir. Bugün Zabıta Sıhhiye Hayvanıye diye bir Kanunumuz var da zabıta sıhhiye insanıye diye bir kanunumuz yoktur.

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Ankara'dan sıtmayı kaldırmadıktan sonra, doktorları oraya, buraya göndermek ne fayda eder?

MEHMED EMİN B. (Karahisar Şarki) — Mazlar Beyefendi'nin ihtiyacı sıhhiye hakkında dermeyan etmiş olduğu mütalâalar tamamiyle doğrudur. Sıhhat ve hayatı umumiye meselesi

şimdiye kadar lâıyk olduğu bir ehemmiyetle nazan itibara alınmamıştır. Bendeniz Erzurum'da bulunduğum zaman bir istatistik yaptırdım. Tiflodan bir sene içerisinde ahaliden binbeşyüz kişinin, askerden de yediyüz kişinin öldüğü sabit oldu. (Hangi senelerde sesleri.) 1326 senesinde. Tokad'da Pazarköy nahiyesine geldim. Ne kadar ahalisi varsa zavallıların hepsi de hasta bir halde bulunuyordu. Bayburt ve Erzurum ovalarında yere batmış, nesli munkariz olmuş köylere tezadüf ettim. Bir taraftan harb Türk'ün neslini kırmakta devam etti, bir taraftan sefalet, Türk'ün neslini kırmakta devam etti. Hastalık ise bunlardan daha muzaf bir surette tahribat yapmakta devam ediyor. Şimdi bir taraftan etıbbanın serbestii hareketi var, öbür tarafta ölüm faciası var. Ben öyle iman etmişim ki, yeni yetişen nesil bu memleketin bir evlâdının iki gözü kapandığı zaman kendilerinin bir gözünün kapandığına kail olar. Bu memleketin bir evlâdının kalbi durduğu zaman onun kalbi heyecana gelir. Birçok kardeşlerimiz ölüm sebebiyle sürüklendiği, mahvolduğu sırada kendilerinden ümidetmem ki, «Biz serbestii hayatımızı muhafaza edelim.» diye bir tarafa oturacaklar. Binaenaleyh kanunun birinci maddesi milletin neslini kurtarmak nokta-i nazarından kabul edilmek lâzımdır. (Müzakere kâfi sesleri.)

Dr. REFİK B. (İstanbul) — Efendim!.. Hükümet etıbbanın hizmeti mecburiyesi hakkında bir kanun teklif etmişti. Encümeniniz bunu 1339 senesinde tetkik etti ve bilâhara Heyeti Umumiye'ye gelmişti. Burada müzakere edilerek tekrar bize geldi. Encümen bunu tekrar ariz ve amik tetkik etti. Binnetice vâsıl olduğu esaslar şunlardır: 1339 ve onu müteakıp senelerde Tıp Fakültesinden neğ'et edecek etıbbanın tatbikat müddetini ikmalinden sonra iki sene müddetle hizmeti mecbureye tabi tutulması ve bunların da tâyinlerinin kur'a ile olması ve o esnada da umum mütalâatın kur'a ya dâhil olmasıdır. Bunu kabule saik olan esas elyevm mevcudolan 380, 390 kadar kazamızdan 150, 160 kadarının daimî bir surette münhal bulunması ve buralara ne kadar fazla maaş ve tahsisat verilirse verilsin etıbbanın gitmemesi ve buna da sebeb olmak üzere buraların şeraiti hayatıyesinin fena olması gibi esaslardır. Encümen düşündü; filvaki mekâtibi âliyedenden mezun olan efendilerin hizmeti mecburesi için ilk adım olmak üzere bunu etıbbaya teşmil ve teklif ederken da-

rûfunun diğer şubâtından mezun olanların da vatanı hizmet için bir hizmeti mecbureye tabi tutulmasını temenni zımında Encümen Reisi sıfatı ile bendenizi tevkil ettiler. İki sene hizmeti mecbureye bâzı rûfekâ itiraz ediyor. Bu itiraz esas itibariyle belki doğru olabilir. Fakat halkın ve memleketin ihtiyacı ile şahsın imtiyazatı yekdiğerleriyle tearuz edecek olursa biz bittabi birincisini tercih etmeye mecburuz. Bu noktina-zar encümenimizde ekseriyeti azime ile kabul olunarak birinci maddenin kabulü muvafık görüldü. Bunu kabul etmekle yani şahsa mahsus olan imtiyazatın ref'i ile beraber bu arkadaşlara karşı geniş, çok geniş ve çok esaslı bir tedbir de düşünüldük; o da bunların maaş ve tahsisat meselesidir. Meselâ bugün memlekette üç sınıf Hükümet etibbâsı vardır. Bunların maaşları binbeşyüz, ikibin ve ikibinbeşyüzdür. Bunların maaş ve tahsisatı fevkalâdelerinin nisfından noksan olmamak üzere bir misline kadar zam için Sıhhiye Vekâletine 3 nci madde ile bir salâhiyet verdik. Efendiler! Bu ne demektir? Gerek Şarkta ve gerek Garpta olsun şeraiti hayatıyesi müşkül olan mahallere gidecek olan etibbanın maaşına yüzde eliden yüzde yüz kadar zam yapmaya Sıhhiye Vekâleti mezuniyet istihsal ediyor ki, bu suretle ikibinbeşyüz kuruş maaşı olan bir Hükümet tabibine eğer yüzde yüz zam yapılacak olursa yüz kırk liraya kadar maaş alacak demektir. İkibin kuruşluk bir Hükümet tabibi yüz yirmi lira ve binbeşyüz kuruşluk Hükümet tabibi yüz liraya kadar maaş alacaktır. Binaenaleyh kendilerinden nezdilmiş olan bu serbestii harekât ve sırf iki senelik bir hizmeti mecbure için Hükümet bu kadar vâsi maaş vererek genç etibbadan vatan namına bir hizmet bekliyor.

Efendiler bâzı arkadaşlar da başka noktina-zardan nütalâa dermeyeran ettiler ve dediler ki: Bu genç efendileri mektepten çıkar-çıkmaz tatbikatlarını bitirdikten sonra birdenbire hayata atacak olursak bunlar mesleklerini kaybederler, fen ve meslek namına bunları heder ederiz. Halbuki bu müddet iki senedir. Bu kadar bir hizmet için kendilerine gösterilen teshilât da arz ettiğim gibi büyük yekûna haliğ oluyor. İki sene hizmeti mecburesini ifa edecek olan bir efendi ikmalî müddet ettikten sonra Avrupa'da ikmalî tahsil ve tecarib gibi hususata beleganmabelâğ kifâyet edebilecek sermaye ve vakte malik olacak-

tır. Onun için bendeniz maddenin aynen kabulünü rica ederim.

REİS — Efendim, müzakerenin kifayeti hakkında takrirler vardır.

Riyaseti Celileye

1. Müzakere kâfidir.
2. Birinci maddenin aynen reye vaz'ını teklif ederim.

29/30 Teşrinievvel 1339

Siverek
Kadri

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Maddelerin reye vaz'ını teklif ederim efendim.

VanMebusu
İbrahim

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Maddenin reye vaz'ını teklif eylerim.

29/30 . 10 . 1339

Erzurum
Halet

REİS — Efendim! Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Birinci maddenin müzakeresi kâfi görülmüştür. Şimdi tadil takrirleri vardır efendim.

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveçhi ati tadilini teklif ederim:

1335 ve onu müteakıp neşetli olup da tatbikat müddetini ikmal eden etibbayı mülkiye iki sene... ilâh

Isparta
Mükerrem

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveçhi ati tadilini teklif ederiz :

1339 ve onu müteakıp neşetli olup da tatbikat müddetini ikmal eden ve 1330 senesi ile onu müteakıp seneler mezunu olanlardan elyevm müstahdeni bulunmıyan etibba iki sene mecburi... ilâh

Tekirdağ

Faik

Ordu

Faik

Erzincan

Sabit

Aksaray

Besim Atalay

İstanbul

Ali Rıza

Riyaseti Celileye

Madde nin nihayetine «İkmalî tahsil ve ihtisas için memaliki saireye gidecekler avdetine kadar işbu mecburiyetten müstesna tutulur.» ibaresinin ilâvesini teklif ederim.

Trabzon
Abdullah

REİS — İsparta Mebusu Mükerrrem Bey takrirlerinde 1339 tarihinin 1335 olarak tadilini teklif ediyorlar. (1339 kâfidir sadaları, encümene git-sin sesleri.), (Maddeyi aynen reye koyunuz sesle-ri.)

REİS — Usulen tadil ve tay tekliflerini reyi âlinize vaz'edeceğim, kabul buyursanız o za-man maddeyi reye vaz'ederim.

Tekirdağ Mebusu Faik Bey ve rüfekâsının okunan takririni kabul edenler lûtfen el kaldırsın... Kabul edilmemiştir.

Trabzon Mebusu Abdullah Beyin okunan tak-ririni nazarı itibara alanlar lûtfen el kaldırsın...

ABDULLAH B. (Trabzon) — Efendim izah edeceğim, müsaade buyurunuz. (Anladık sesleri.) Her meslekte ihtisas arandığı gibi tıbda da ihtisas şarttır. Malûmuâliniz, tıp da şubelere munkasem-dir. Mektebi ikmal etmiş bir genç ihtisasını, tah-silini Avrupa'da ikmal etmek ister ise buna na-sıl mâni oluruz? Avdetinde hizmetini yapar ve daha iyi hizmet eder. Yalnız bunu ilâve edecek-siniz, kabul buyurunuz.

NEFİK B. (İstanbul) — Efendim! Tatbikat müddeti diyoruz, bu tatbikat müddeti iki türlü olabilir. Tıp Fakültesinden çıktıktan sonra bir hastanede staj görür veyahut Tıp Fakültesinde temayüz ettiği şubatta ikmalî tahsil etmek üzere tekrar Avrupa'ya gider. Bu mesele doğrudan doğruya idari bir meseledir. Bunun böyle kal-masını teklif ediyorum.

REİS — Efendim! Abdullah Bey takririni izah etmiştir. Bu takriri nazarı mütalâaya alan-lar lûtfen el kaldırsın... Nazarı mütalâaya alın-mamıştır.

Birinci maddeyi aynen kabul edenler lûtfen el kaldırsın... Birinci madde kabul edilmiştir.

1. — Kanunu Esasi Encümeninin, Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı mevaddının tadiline da-ir kanun teklifi ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatasını (2/209)

REİS — Efendim! Kanunu Esasi Encümeni, Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı mevaddını müaddil lâyhâi kanûniyenin müstacelen ve de-

rakap müzakeresini teklif ediyor. (Kabul sesle-ri) Kanunu Esasi Encümeni mazbatasını okuya-cağız :

Riyaseti Celileye

Milletimizi refahiyet ve saadete isal ve istik-lâli tammeye mazhar eden Mücadelei Hüdapesen-danede hâkimiyeti milliye esası sureti katiyede kabul edilmiş ve daima buna riayet edilegelmiş-ti. Bu usulün Türk Milleti necibesine ne azîm muvaffakiyet temin ettiği aşîkârdır. Hâkimiye-tin bilâkaydüşart millete aidiyeti ve idare usu-lünün mukadderatı milleti bizzat ve bilfiil ida-re etmek esasına müstenit bulunması zaten (Cumhuriyet) demek olduğundan saltanatı terdiyeyi katiyen dâfi olan bu kelimenin isti-mali ve Türkiye Devletinin şekli Hükümeti Cumhuri olması hakkında Teşkilâtı Esasiye Ka-nununun maddei mahsusasının bir fıkra ile tavzih edilmesi hukukan ve maslahaten münasip görülmüştür.

Bir Cumhuriyet tesis kılındıktan sonra bu Cumhuriyetin mümessili olan bir riyaset maka-nının da ihdası tabiidir.

Bundan başka Hükümeti teşkil edecek olan Başvekilin Reisicumhur tarafından tâyini, me-suliyetin tesbiti noktai nazarından umuru zaru-riyedendir.

Binaenaleyh elyevm mevcudolan şekli devlet tesbit edilmek üzere Teşkilâtı Esasiye Kanunu-nun buna ait bir, üç, sekiz ve dokuzuncu mad-deleri berveçhi ati tadil ve tavzih ve Devletimi-zin dininin, dini islâm ve lisanı türkçe olduğuna dair bir maddei mahsusa tedvin edilmiştir. Mevaddı mezkûreyi kanuniyet iktisabetmek üzere Heyeti Celileye arz ve teklif ve derakap müzakeresini istirham ederiz.

Kanunu Esasi Encümeni

Reisi
İzmir
Yunus Nadi
Kâtip
Dersim
Feridun Fikri
Âza
İzmit
İbrahim Süreyya
Âza
Muş
İlyas Sami

Mazbata Muharriri
Gelibolu
Celâl Nuri
Âza
Konya
Refik
Âza
Mehmed
Âza
Antalya
Rasih

Riyaseti Celileye

On birinci maddenin fıkrâi ahiresinin bilâhara kanunun heyeti umumiyesinin müzakeresinde tetkik olunmak üzere şimdilik tay fikrindeyiz.

Niğde Mebusu
Ebubekir Hâzım
Karesi
Okunamadı

Bursa
Refet
Erzurum
Refet

Kırşehir
Ali Rıza

REİS — Efendim Kanun Esasî Encümeninin bu lâyihası ile teklifini rıznameye almıştı. Şimdi müstacelen ve derakap müzakeresi encümen tarafından teklif ediliyor, müstacelen ve derakap müzakeresini kabul edenler lût'len el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Teşkilâtı Esasiye Kanununun bâzı mevaddının tadiline dair teklîî kanunî

Madde 1. — Hâkimiyet; bâlakaydışart milletindir. İdare usulü hakkın mükaddeatını bizzat ve bilfi'l idare etmesi esasına müstemittir. Türkiye Devletinin şâhî Hükûmeti, Cumhuriyettir.

Madde 2. — Türkiye Devletinin dîni, dînî islâmdır, resmî lisanı Türkçedir.

Madde 4. — Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis, Hükûmetin inkısaam ettiği şubâtı idareyi İcra Vekilleri vasıtasıyla idare eder.

Madde 10. — Türkiye Reisicumhuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından ve kendi âzası meyanından bir intihap devresi için intihabelunur. Vazifesi Riyaset yeni Reisicumhurların intihabına kadar devam eder. Tekrar intihabelunmak caizdir.

Madde 11. — Türkiye Reisicumhuru Devletin Reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclise ve Heyeti Vekiliye riyaset eder.

Madde 12. — Başvekil Reisicumhur tarafından ve Meclis âzası meyanından intihabelunur. Diğer vekiller Başvekil tarafından yine Meclis âzası arasından intihabelunduktan sonra heyeti umumiyesi Reisicumhur tarafından Meclisin tasvibine arz olunur. Meclis hali içti-

mada değışke keyfiyeti tasvip Meclisin içtimaına talik olunur.

18 Rebiülevvel 1342 ve 29 Teşrinievvel 1339

REİS — Efendim! bu lâyihası kanunîyenin heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen var mı?

KANUNU ESASİ ENCÜMENİ REİSİ YUNUS NADİ B. (İzmir) — Arkadaşlar! Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, Teşkilâtı Esasiye ile Şakıta yeni ve mühim bir Devlet kurmuştur. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin hangi ahval ve şerait içinde içtima otmış olduğunu cümleiniz biliyorsunuz. Harbi Umumi hitam bulduktan sonra Mondros Mütarekesiyle Devlet bir mütareke safhasına geçmiş, fakat Devletlerle mütareke şeraiti olarak bâzı esasat kararlaştırmıştı. Mondros Mütarekesini bizim ile imzalayanlar - tâbîî marufu ile henüz imzaları kurumadan - o mütareke mevaddının bütün ahkâm ve mevaddını payimal ederek Türkiye Devletini parçalamak üzere hareket ettiler. Memleket taraf işgaller altında kaldı. Ve nihayet İstanbul'un işgaliyle Türkiye Devletinin hayatına hâtime vermek süikastında bulundular ve bununla süikastlarını ikmal etmiş olduklarını zannettiler. Bu ahval ve şerait içinde Türk Milleti mâruz kaldığı süikaste tahammül etmiyerek, onların yoddi zaptlarına aldıklarını zannettikleri eski teşkilâtı Devleti, onların ellerinde bırakarak burada, Ankara'da selefi âliniz olan Büyük Millet Meclisini, Türkiye Büyük Millet Meclisini kurdu - Eşkâlinin ehemmiyeti yoktur - Türk Milleti; (Ben varım) ve (Devletim) diye bütün dünyaya bunu ilân etti. İşte bu Teşkilâtı Esasiye; ve Türk Milletinin hareketinin ifadesidir, bu gördüğümüz za'feranı istihsal ederek bu günkü mevcudiyeti gösteren heyet de; bu günkü Türkiye Büyük Millet Meclisine vücut vermiş olan Türk Milletidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu itibarla tarihîmizde ve Türk tarihinde omsalı nadir görülmüş bir harika ibda' etmiştir. Kendisinin masdarı olan Millet'in azim ve himmetiyle Teşkilâtı Esasiyemize bütün milletçe merbutuz. İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi; şimdi bir kısmını teklif ettiğimiz ve kısmı diğerini peyder pey masarı tasvibinize arz edeceğimiz ikmalât ve tedlîlât ile bu kurduğumuz esası takviye ve ilâ edecektir. Hükûmeti tesis etmek şerefi birinci Meclise ait ise; bu esası takviye ve ilâ et-

mek şerefi de bu Meclisi Âliye aîdolacaktır. Kanunu Esasi Encümenimiz müstacelen şimdilik bâzı maddelerin tavzih ve tadilini arz ve teklif ediyor. Bunlardan birincisi: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin beynelmilel hâiz olduğu unvanın tesbitinden ibarettir. Filhakika Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ifadesi, Teşkilâtı Esasiye itibarıyla hiç noksan değildir. Beynelmilel milletlerin malûm olan unvan ile şu veya bu şekilde mutadolan unvanlardan birisini alması lazımdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu kanunun birinci maddesiyle, hâkimiyeti bilâkaydışart millete veren ve mukadderatını bizzat milletin idare etmesi için bir şekli Hükümet kabul etmiş ve onun için yaşamakta bulunmuştur. Bilirsiniz ki, bu şekil Hükümetin adı; usulü Cumhuriyettir. Binaenaleyh dünyada, beynelmilel hayatımızda, unvanı sahihamızı almak lüzumunu hissederek bu maddenin zmnında zaten mevcudolan usulü Cumhuriyeti, Teşkilâtı Esasiye Kanununun birinci maddesine bir fıkra ile ilâve ediyoruz. Birinci madde şöyledir: «Hâkimiyet; bilâkaydışart Millettir. İdare usulü; halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir.» Madde bu idi; zaten bunun zmnında mündemiç bulunan şu fıkrayı ilâve etmiş bulunuyoruz: «Türkiye Devletinin şekli Hükümeti Cumhuriyettir.» Ondan sonra mademki; tadilatımız şimdiki halde Teşkilâtı Esasiyenin bâzı aksamına munhasırdır, şu halde bu maddeden sonra gelmek üzere zaten kendimizde mevcudolan vaziyetimizi tesbit etmiş oluyoruz ve yeni ilâve ettiğimiz ikinci madde ile diyoruz ki: «Türkiye Devletinin dini; Dini İslâmdır, resmî lisanı Türkçodür»

Bu vaziyet zaten mevcuttur ve asîdir bununla bu hakikati dahi ifade etmiş bulunuyoruz ve bu ifadeyi de şeref addetmiş oluyoruz. Şu halde Teşkilâtı Esasiyenin üçüncü maddesi dördüncü madde oluyor ve ona temas olmuyoruz. Bu teklif olunurken sekizinci maddenin tadil esasını da oraya getirmiş bulunuyoruz. Eski üçüncü madde şöyle idi ki yeni dördüncü maddedir (Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve Hükümeti «Büyük Millet Meclisi Hükümeti» unvanını taşır) Türkiye Hükümetinin unvanını birinci madde-

de beynelmilel daha müteamel olan bir şekle ifrag ettikten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi unvanını taşımaya lüzum yok. Bunun için «Türkiye Hükümeti Büyük Millet Meclisi Hükümeti unvanını taşır» demeye hacet kalmadı. O halde ikinci fıkrayı tayyediyoruz ve teklif ettiğimiz dördüncü maddeye ilâve ediyoruz: «Meclis bu teşkilâtı idareyi İcra Vekilleri vasıtasıyla idare eder. «Bu madde Teşkilâtı Esasiyenin sekizinci maddenin bir şekli muadilidir. Sabık sekizinci madde şöyle idi: «Hükümetin inkısam ettiği devairi kanunu mahsus mucibince intihap gendesi olan vekiller vasıtasıyla idare eder; Meclis idari hususat için vekillere veçhe tayin ve ledelhace bunları tebdil eyler.»

Madde böyle idi. Kanunu Esasi Encümeniniz, Teşkilâtı Esasiyedeki tekâmülâtı nazarı dikkata alarak İcra Vekillerinin tarzı teşkilinde yeni bir usul takibetmek lüzumuna kaani olmuş ve bunu Heyeti Celilenize arz etmiştir. O usul de şudur: Şekli Hükümetimiz Cumhuriyet olduktan sonra tabii bu vazifeyi şimdiye kadar ifa eden ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi vasıtasıyla şimdiye kadar ifa ettiğimiz bu vazifeye bu unvana lâyık bir zatın intihabı lazımdır.

O zat Reisicumhur olacaktır, Reisicumhurun: Hükümeti teşkilinde bir Başvekil intihabını Reisicumhura terk ediyoruz, Başvekil arkadaşlarını intihabedecek ve intihabolunan zevat Reisicumhur tarafından Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesine arz olunacaktır ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin itimadına bu heyet mazhar olursa ve mazhar oldukça ifayı vazife edecektir. Encümeniniz bu esası kabul eylemiştir ve binaenaleyh teklifatta bu esasa muvafık bir hattı hareket intihabetmiştir. Onun içindir ki, kendi intihabından sarfı nazar ederek Başvekil Reiscumhur tarafından ve diğer Hükümet arkadaşlarının da Başvekil tarafından intihabedilmesi esası kabul ediliyor. İntihabolunması esasını teklif ediyoruz. Binaenaleyh; oradan intihap kısmını kaldırıyoruz. Ondan sonra Teşkilâtı Esasiyenin dokuzuncu maddesi, sabık dokuzuncu maddesi vardır ki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin vazife ve salâhiyetinden bahseder. O maddede «Büyük Millet

Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından intihabolan reis, bir intihap devresi zarfında Büyük Millet Meclisi Reisi'dir. Bu sıfatla Meclis namına imza vaz'ına ve Heyeti Vekile mukarreratını tasdika salâhiyattardır ilâh...» diye muharrer olduğuna nazaran Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi, Meclis namına devleti temsil etmek vazifesini görmekteydi. Fakat orada biraz muzmer ve muhtasar olan ifadeyi; biraz tevsi etmeye - yeni kabul ettiğimiz şekle nazaran - tevsi etmeye ve birkaç madde ile tesbit etmeye lüzum gördük. Binaenaleyh; dokuzuncu madde yerine kaim olmak üzere bir, iki madde tesbit ettik ki, o maddeler de; dokuzuncu madde, on birinci madde olduğuna nazaran : on, onbirinci ve onikinci maddelerdir.

«Madde 10. — Türkiye Reisi cumhuri. Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından ve kendi âzası meyanından bir intihap devresi için intihab olunur. Vazifesi riyaset yeni Reisi cumhuri intihabına kadar devam eder. Tekrar intihap caizdir.»

Bu madde ile, dokuzuncu maddede esaslı hiçbir tadilat yapmıyoruz. Malûmuâliniz dokuzuncu maddede : «Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından intihabolan reis, bir intihap devresi zarfında Büyük Millet Meclisinin Reisi'dir» deniyor. Bu sıfatla; imza vaz'ına ve Heyeti Vekile mukarreratına tasdika salâhiyattar bulunuyor. Teşkilâtı Esasiye Kanununda Reisin bir devre için intihabı söyleniyordu. Bunda yine o devreyi kabul ediyoruz ve Reisin adını söylüyoruz. O Reisin adı, Reisi cumhuri'dur.

«Madde 11. — Türkiye Reisi cumhuri Devlet Reisi'dir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclise ve Heyeti Vekileye riyaset eder.»

Bunda hiç tadil yoktur. Bu sıfatla Meclis namına imza vaz'ına - zaten Meclis Reisi olduğuna biliyorsunuz - ve Heyeti Vekile mukarreratını tasdika salâhiyattar idi. Aynı bu vazifeleri ipka ediyoruz. 12 nci madde ile Teşkilâtı Esasiye Kanununu tadil ediyoruz ve burada şekli Hükümeti tanzih ediyoruz. Bu madde sekizinci maddede ki, ahkâmı tanzih ve yeni şekilde ifade eden bir maddedir.

«Madde 12. — Başvekil Reisi cumhuri tarafından ve Meclis âzası meyanından intihab olunur. Diğer Vekiller Başvekil arasından yine Meclis âzası arasından intihab olunduktan sonra heyeti umumiyesi Reisi cumhuri tarafından Meclisin tavsibine arz olunur. Meclis hali içtimada değil ise keyfiyeti tasvip Meclisin içtimasına talik olunur.»

İşte efendim; on ikinci madde bu şekildedir. Encümeninizin teklif ettiği mevad arasında bellibaşlı olarak bu maddeyi görüyorsunuz. Encümeniniz; Teşkilâtı Esasiyemizin tekemmülâtı hususunda, Hükümet teşkilinde bu usulü intihabı; meşalîhi milliyenin daha sehil bir surette halli ve daha seri ve kolay bir surette yürümesi için lâbüt addetmiştir. «Meclis, hali içtimada değilse hali içtimaa talik olunur» diye bir fıkra vardır. Malûmuâlinizdir ki, şimdiye kadar kabul olunan bir esas da «Türkiye Büyük Millet Meclisi müstemirren münakittir» diye kabul edilmiştir ve böyle bir esas vardır. Encümeniniz; Teşkilâtı Esasiye üzerinde yaptığı tetkikat ve tetebbuat esnasında istimrar esasını kabul etmiştir. Fakat müstemir demek o demek değildir ki : Meclis her gün, her dakika içtima eder. Tatiller olur. Meselâ Ramazan gelir; tatil olur, bayram gelir; tatil olur. Belki müstemir olan Meclis, mesahili umumiye tanzim ve tesbit ettikten sonra bir iki ay istirahat alabilir. Bu, müstemirren içtima etmesine mâni bir keyfiyet değildir. Encümeninizin tetkikatı neticesinde Meclisin istimrarı kabul olunarak bunu ekalli bir müddeti gösterilecektir. Her halde bu son fıkrayı buraya, koymaktaki maksadı izah etmek isterim. Meclisin, velev onbeş gün için velev daha ziyade bir zaman için münakit olmadığı bir zamanda zuhur edebilecek bir buhranı Hükümetin öyle uzun müddet, Meclisin avdetine kadar muallâkta kalmak imkânı yoktur. Çünkü salâhiyattar addetkimiz Reisi cumhuri; Başvekil intihabetmesi ve onun arkadaşlarını bulabilmesi dolayısıyla bir fâsılai Hükümete mâni olmak maksadı ile bu fıkra, buraya konmuştur ve encümeniniz bunun zaruretine kaanidir. Müstacel gördüğümüz mâruzat bundan ibarettir. Esas, Teşkilâtı Esasiyenin ruhunu tafsilden ibarettir. Tadil noktası, yalnız son noktadır. Lütfen müzakeresini kabul buyurursanız zannederim ki masalîhi milliyeye.

miz namına gayet mühim ve iyi bir karar vermiş oluyoruz.

VASIL B. (Saruhan) — Arkadaşlar! dört sené evvel güzel vatanımızın dört tarafı batıyordu. Memleketi istilâ etmek, esir etmek isteyen bu müstevli kuvvet, bu güzel diyarın Garp tarafını, müthiş bir ihtirasla yakıp yıkıyordu. Memleket inliyordu, millet inliyordu. Herkesin kalbi kan ağlıyordu, yalnız bu fecaat manzarası karşısında bihis kalan ve memleketi karşı hiçbir merbutiyet göstermiyen bir şey vardı. O da, saray ve saltanat idi.

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Allah lânet etsin.

VASİF B. (Devamla) — O saray ve Sultan; kendisine verilen, millet tarafından verilen tahtı kurtarmak için gözünün önünde çiğnenmiş olan namuslar karşısında duyulan vaveylâlara karşı kulaklarını tıkamıştı. O sultan, gözünün önünde Kuranın, dinin, mâbedinin çiğnendiği vakit gözünü kapamıştı, vicdanını tıkamıştı. O sultan; gözünün önünde genç Türk kızlarının ismeti parçalanırken kalbi susmuştu. Ancak tahtını kurtarmak, yalnız kendi hayatını kurtarmak için bütün mukaddesatı feda etmişti. Fakat arkadaşlar! Bu güzel Türk diyarının içinde; ağlıyan, inliyen, ezilen bir Türk Milleti vardı. Bu millet; asırlardan beri tarihte harikalar, mefharretler yaratmış ve daima efendi olarak yaşamıştı sultan; ona ihanet etmişti. Bu millet altı asırdan beri kendi haşmetini yükseltmek için kanını, canını, malını verdi. O sultan ve saray vermedi. Fakat bunun karşısında milletin imanı sarsılmamıştı, ölmemişti. İmanın doğurduğu kuvvet, o ruhun doğurduğu kuvvet; nihayet Ankara'da teşkil ettiğiniz Meclisin temelini kurdu.

Arkadaşlar! Yeni Türkiye Devleti, her hangi bir kabile serdarının, her hangi bir kabile reisinin taca mazhar olmak için kurduğu bir devlet değildi. İstiklâlini kurtarmak isteyen, hür yaşamak isteyen, Türk Milletinin doğrudan doğruya ruhundan doğan bir devlettir. Türk Milleti, asırlardan beri kendi ruhuna, kendi seciyesine tevafuk eden bir devlete; ilk defa kavuşuyor. Bununla daima müftehir olacaktır.

Arkadaşlar! Memleketin etrafını saran bütün bu felâket fırtınaları içinde bu Yeni Devlet, kurulurken yalnız bir tek gaye vardı. O da: Memleketi çiğniyen, ezen düşmanı kovmak ve tasallutuna nihayet vermek ve güzel memleketi onun zehirli pençesinden kurtarmak...

Bu mukaddes gayenin karşısında, hiç şüphesiz şekli Hükümet mevzuubahsolamazdı. Bu gayenin karşısında eşkâli hükümeti düşünmek imkân yoktu. Gayeyi feda ederek münakaşa etmek mümkün değildi. Onun için milletin doğrudan doğruya hâkimiyetine, mukadderatına vâzıulyed olduğu ilân edildi. O ilânın ihtiva ettiği şümüllü mâna içinde ordumuz zaferden zafere koştu ve nihayet o mukaddes gaye istihsal edildi ve düşman topraklara gömülerek, mahvedilerek vatan kurtuldu. Vatan, bugün düşmandan ve düşman istilâsından kurtulmuştur. Fakat arkadaşlar unutmamalıdır ki : Onun karşısında yıkılan bir saray ve o sarayın etrafında milletin kanını emen bir zümre vardır. O saray ve zümre, kendi menfaatleri karşısında vatan düşünmezler. Çünkü düşünmediklerini mükerreren ispat etmişlerdi. Onlar hayatın her şey olduğunu ve hayatları mevzuubahsolunduğu zamanlarda vatanın, mukaddesatın, mâbetlerin ve dinin mevzuubahsolmayacağını acı hakikatlerle acı ihanetlerle göstermişlerdir. Yarın arkadaşlar, sırf kendi menfaatlerini kurtarmak için yine vatanlarını unutacaklardır. Memleket endişelerini yine kalblerinden sileceklerdir. Bunun karşısında arkadaşlar! Dün düşmanı denize döken orduyu meydana getiren bu milletin tedbir alması ve o milletin evlâtlarının da bundan sonra hiçbir şahsın hiçbir tacidarın esiri olamayacağını bütün vuzuh ve katiyetiyle ifade etmesi zamanı gelmiştir.

Kanunu Esasi Encümeninin bugün karşımıza getirdiği esas arkadaşlar! Bu maksadı tamamen ihtiva ve temin etmektedir. Encümen Reisi Muhteremî Yunus Nadi Bey arkadaşımızın pek güzel izah buyurdıkları veçhile zaten mevcut ve müesses olan şekil, Cumhuriyetten başka bir şey değildir. Millet kendi mukadderatına vâzıulyed olmuştur demek, hiç şüphesiz Cumhuriyetle idare olunur demektir. Bunu, bu kadar açık bir hakikat için itiraftan çekinmek hiç şüphesiz zımnî bir tereddüd gösterir ve bu zımnî tereddüt, daha evvel seciyelerini anlattı-

ğım düşman kütlesinin hırslarını tahrik eder. Buna set çekmek ve bunu anlatmak lâzımdır ki, Türk Milleti bundan sonra başında tâcidar kabul etmez, Türk Milleti bundan sonra başında hiçbir şahsın hâkimiyetini kabul etmez. Türk Milleti bundan sonra hiçbir ferdin esiri olamaz. Bundan böyle doğrudan doğruya kendisi hâkim, kendisi efendidir. Mukadderatına kendisi vâzıyedir. (Alkışlar) Bu esas kabul edildikten sonra hiç şüphesiz müştereken kabul edilmesi lâzımgelen bâzı hukukî esasat ve ihtiyacat vardır. Onlar üzerinde ben uzun uzadıya mütalâa serd etmek istemem. Bunlar Heyeti Umumiyece kabul edildikten sonra pek tabii ve mantiki olarak gelir. Bendeniz bu dakikada, bu tarihi ve mübeccel zamanda bütün ruhumla şunu arz ederim ki: Meclisi Âli milletin ruhundan doğan bu arzuyu bütün vuzuhu, sarahatı ile ilân etmelidir. Meclisi Âliniz bu kararı vererek ilân ettiği gün emin olunuz ki arkadaşlar! Türk tarihinde çok mukaddes yeni bir fasıl açmış olacaktır ve bu fasıl karşısında Türk milletin kanını emerek, Türk milletini daima «köle» gibi görerek onların arkasında şahsi menfaatlerini gütmek isteyen ve onlar peşin de koşan ne kadar hain zümreler varsa hep beraber yıkılacaktır. (Bravo sesleri)

Arkadaşlar! Ben, Meclisi Âlinizin timsali olduğu Büyük Milletimin seciyelerine, ruhlarına. arzu ve emellerine tercüman olarak haykırıyor ve bütün cihana ilânediyorum ki: Bundan sonra bu Devletin şekli doğrudan doğruya Cumhuriyettir. Millet; mukadderatına doğrudan doğruya hâkim vâzıyedir. Bunun hilâfında sefil ve fena emeller besliyen şahıslar ve tacidlar kaani olsunlar ki: Milletin bu ebedi azmi karşısında daima ölmeye, daima gebermeye mahkûmdurlar.

EYÜP SABRİ Ef. (Konya) — Arkadaşlar sözlerime başlamazdan evvel necip ve büyük milletimizin yine kendi içinden yetiştirdiği büyük rehberlerinin sevk ve delâletiyle tesis ettiği Hükümeti meşrua ve mâkuleye âli bir kisve verdiğinden dolayı Kanunu Esasi Encümeni âzayı kiramına bilhassa, teşekkür edeceğim. (Bravo sesleri) Arkadaşlar! Bizim Hükümetimiz bugün Cumhuriyet olmuyor. Teşekkül ettiği günden beri Cumhuriyet olmuştur. Yalnız benden evvel söz söyleyen arkadaşlarımla işaret ettikleri ve hile bâzı ihtiras ocaklarını alevlendirme-

mek için unvanı açıkça verememiştir. Bugün tamamen unvanı hakikisini alacak devre hulul etmiştir ve verilmek lâzımdır.

Arkadaşlar! Matbuatta gördüğüm bâzı mütalâalar bendenizi fazla olarak birkaç söz söylemeye mecbur ediyor. O da şudur: Matbuat diyor ki; Meclisin, Teşkilâtı Esasiye Kanunu tadile salâhiyeti var mı, yok mu? Efendiler! Bizde öteden beri kavanini mevzuamızda Millet Meclislerinin gerek Kavanini Esasiye ve gerek Teşkilâtı Esasiyeyi tadile salâhiyeti vardır. Kanunu Esaside bu hususa dair mevaddı sariha mevcud olduğu gibi Meclisin Nizamnamei Dahiliyle de ayrıca bir Kanunu Esasi Encümeni teşekkül etmiştir. Meclisin böyle bir salâhiyeti olmadığı takdirde Kanunu Esasideki o mevaddınızın, nizamnamemizin ve nizamnameye tevfiikan tessüs eden Kanunu Esasi Encümenimizin hikmeti mevcudiyeti kalmaz efendiler! (Doğru sesleri) Efendiler! demin arz ettim ki Hükümet tessüs ettiği zaman Cumhuriyet sisteminde, teşekkül etmiştir; tamamen Cumhuriyet idi. Biz başka suretle bir Hükümet teşkil edemezdik. Esasen bütün erbabı ilim ve hukuk bu babta pek çok imali fikir etmişler; neticede Hükümete ancak üç şekil verebilmişlerdir. Biz bittabi bütün dünya erbabından daha fazla ilim iddiasında bulunacak değiliz ve biz dördüncü bir şekil bulamayız. Bu eşkâli mevcude içerisinde menafiimize en ziyade muafık olanı tercih etmek mecburiyetindeyiz. Acaba bunların içerisinde hangisi tercih olunabilir? Mutlakıyet mi? İşte mâzi, işte cevâbı erbaa, uzak değildir. Hudutlarımız nerede idi, nereye geldi, bu nedendir? Acaba mutlakıyetin seyyiesinden başka bir şey mi? Sonra, efendiler! Millet kendini bilmiyen bir adam tarafından idare olunamaz. Millet hiçbir zaman kendisiyle temas etmiyen eşhasa mukadderatını veremez. Kafes içerisinde bulunanlar bu milleti idareye salâhiyattar olamaz. Şimdiye kadar bizim canımızı, kanımızı emen hükümdarların hangi birisi geldi de bizim halimizi sordu. Koyununu yayan çobandan haberdar oldu mu? Bunun aksini iddia edebilecek var mıdır? Yoktur efendiler! İddia edemezsiniz.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Camilerde bile ayrı.

EYÜP SABRİ Ef. (Devamla) — Binaenaleyh bu kanun bizim esasen sureti meşrua ve mâkulede teşekkül eden ve zaten mevcudolan Hü-

kümetimize bir ilmi kisve veriyor, giydiriyor o da «Cumhuriyet» kelimesidir.

Efendiler! Âciz arkadaşınız bu kelimeye bugün değil, daha mektep sıralarında âşık olmuştum. (Yaşa sesleri)

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Allah senin gibi âşıkları müzadeylesin.

EYÜP SABRİ Ef. (Devamla) — Bu, yeni mevzu bir kaide değildir, bir kisvedir. Bunu kabul etmek mecburiyetindeyiz. Bu kanunun bir faidesini de arz edeceğim: Eski usulümüz veçhile, Hükümet intihabı meselesinde meselâ: Bendeniz bir Dahiliye Vekili intihabedeceğim. Arakdaşlarımı bilmiyorum, tecrübesine itimadetliğim bir arkadaşına gidiyor, «Ben reyimi kim vereyim?» diyorum. Vâkıa o da benim itimadettiğim bir zattır. Onun mesuliyeti benden fazla değildir. O da benden fazla düşünmeye - belki - mecburiyet hissetmiyebilir. Efendiler! Bu kanunun bir maddesi bizi bu kaygudan, bir mesuliyetten ve bu yanlışlıktan kurtarıyor. Bir kere ben reyimi verdiğim zaman onun bütün mesuliyetini omuzuna almış bir zata itimadederek vereceğim. Onun teşkil ettiği Heyeti Vekileye evet! O zatın şahsına olan itimadına ve üzerine aldığı mesuliyete binaen reyimi vereceğim ki daha kolay ve daha sehildir. İşte arz ettiğim cihetlerden başka bir de bu faideyi temin etmektedir. Binaenaleyh bu kanunun müstacelen kabul buyurulmasını ve kabulünü mütaakip Resicumhur in'ihabını ve bunu da mütaakip (Yüz bir) pâre top atılmasını teklif ediyorum. (Yaşa, hoca sesleri) (Alkışlar)

RASİH Ef. (Antalya) — Muhterem arkadaşlar! Bendenizin de dâhil olduğum Teşkilâtı Esasiye, Kanunu Esasi Enuümeninde bulunan arkadaşlarımızın huzuru âlinize getirdiği şu teklif, mevcudolan şeklimizin tesbit ve tahririnden başka erbabı tama'n ve irsen kendilerinde hak görenlerin tama'larının ebediyen bu millet tarafından idama mahkûm olunduğunu bir defa daha bir Büyük Millet Meclisi kürsüsünden ilân edilmesinden başka bir şey değildir. Arkadaşlar! Bilirsiniz ki bu Teşkilâtı Esasiye Kanunu, Türk Milletinin asırlardan beri hukukunu istirdat için mücadele ederek elde ettiği bir hakkıdır. Bugün Teşkilâtı Esasiye Kanununun bâzı maddelerini tavzih ile hakkın edebiyen bu milletin kendi eli ile idare edileceğini âleme ilândan başka bir şey değildir. Arkadaşlar! Bilirsiniz ki Teşkilâtı

Esasiye Kanunu ile Türk Milletinin - bunu vaz' etmezden evvel - ihtilâli ile kurduğu şu Meclisi Âlinin teşkil ettiği Devlet, kendi Devleti idi ve o Devlet ancak kendi sürüsünü kendi güdecek, kendi evini kendi idare edecek, kendi mülkünü kendi imar edecek surette işi eline almasından başka bir şey değildir.

Arkadaşlar! Bilirsiniz ki Devlet Mecliste temerküz, Mecliste tecelli ettiği için onun Riyaseti Devlet vazifesini ifa ediyordu. Bugün arkadaşlar! Devlet şeklini - teklif olunan madde ile şekli Cumhuriyet olarak ilân etmekle yine Meclisimizin - teklif olunan diğer bir madde ile - Riyasette bulunması tabii görülen bir zata Devlet Riyaseti tevehh ediyorsunuz. Yani demek istiyorsunuz ki: Türk Devleti bundan sonra Riyasette irsen gelmiş, oturmuş kimse görmeyecektir. Türkler, Devletin Riyasetini, ilmi ile azlı ile kendi memleketine, kendi milletine, kendi hizmetiyle tanınan şahıslara verecektir. Yoksa hiçbir şahıs ve hiçbir alie o Devlet Riyasetine ne göz dikecek, ve ne de oraya bakabilecek. İşte bu, pek tabii ve pek meşru olan hakkını bir defa daha ilân ediyor. Arkadaşlar! Türk Milleti ihtilâlini yaparken - mâziden ve tarihten ahzu kapz suretiyle - mâzideki tecrübelerinden intibah dersleri aldığı gibi her şeyde müktedası olan ve her şey yolunda kendisini tenvir eden dininden de ahzufeys ve ahzunur etmiştir. O din de kendisine hakkın cumhurda ve cumhuru ümmette olduğunu pet vâzih, pek ayan olarak beyan buyuruyor. İşte arkadaşlar! Bugün tesbit ettiğimiz ve bugün üzerinde yürüdüğümüz şekli Hükümet yani Milli Hükümet, ancak o esasatı âliyenin size telkin ettiği şekildir. Millet doğrudan doğruya hak ve hâkimiyetini kendisi istimal ediyor. Gerek mutlak hükümdarlığı ve gerekse meşruti hükümdarlığı hatırlarsınız. Meşruti olsun, mutlak olsun her ikisi de netice itibariyle şahsi Hükümet demektir. Fakat Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile sizin ilân buyurduğunuz esası, doğrudan doğruya milletin heyeti umumiyesinin hâkimiyetinin tecellisidir, kendi hakkının kendisi tarafından idaresi ve idemesidir. İşte bu esas dâhilinde kendi Devletine riayaset edecek şahsı da yine kendi Devletine, kendi milletine, kendi vatanına karşı kendi hizmetiyle tanınmış olan şahsı, ancak o mevkie getirecek meşru usulünü de kabul ediyorsunuz ki bu milletin ilelebet kendisini kurtaracak yollar ve gün-

ler içerisinde yaşıyorsunuz; yaşasın Türk Milleti! (Şiddetli alkışlar) (Müzakere kâfi sesleri)

REİS — Efendim kifayeti müzakere takriri vardır.

Riyaseti Celileye

Kanunun heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfidir. Maddelere geçilmesini teklif ederiz.

Istanbul
Ali Rıza

Aydın
Mazhar

REİS — Mevadi kanuniye lâyihasının heyeti umumiyesi hakkında müzakereyi kâfi görerek maddelere geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görülerek maddelere geçilmiştir.

Teşkilâtı Esasiye Kanununun bâzı mevaddının tanzihane tadiline dair Kanun

Madde 1. — Hâkimiyet, bilâkaydüşart Millîttir. İdare usulü halkın mukadderatı bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir. Türkiye Devletinin şekli Hükümeti Cumhuriyettir.

REİS — Madde hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) Söz istiyen yok. Maddeyi aynen kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir. (Sürekli alkışlar)

(Yaşasın Cumhuriyet sesleri)

Madde 2. — Türkiye Devletinin dini, Dini İslâmîdir. Resmî lisanı Türkçedir.

MEHMED EMİN B. (Karahisar Şarki) — Reis Bey aralıktâ bir söz istiyorum, müsaade ediyor musunuz?

REİS — İkinci madde hakkında mı?

MEHMED EMİN B. — Evet!

Arkadaşlar Garbi - Roma İmparatorluğu, Şimalden gelen Cermenlerin ayakları altında ezilip çöğnendikten, Sezar'lar ölümle, bunların Gladyatör meydanları, fuhuş ve safahat bahçeleri tahrip ve tedibedildikten sonra Şarkta iki kanlı saltanat vardı: Şarki - Roma İmparatorluğu, İran Devleti. Bu iki saltanatta da milletlerin mukadderatını ellerine alan; elleri âsalı, başları taçlı kaatiller, sürülerin çoban postuna bürünmüş kurtlarından başka bir şey değillerdi. Şarki - Roma'da İmparatorlar, Devleti idaresini hipodromlarda, saray bahçelerinde güzellikleriyle geçiren kadınların ellerinde bıraktıkları gibi İran'da da, babalarını ok kirşiyle boğan hükümdarlar millete

te cellâtlık ediyorlardı. Incilin rahim ve şefkat tavsiye eden ahkâmı, zendârestanın hilmü tevazu telkin eden mevaddı, bu zâlimlerin bu zulüm ve istibdadına galip gelmek için hiçbir tesir göstermiyordu. Esir yaratmıyan Allah, hırs ve gururu tedibettirmek için bir elinde kılıç bir elinde âsa olduğu halde dünyaya inkılâp yapacak bir büyük Peygamberin gönderilmesine ihtiyaç gördü ve gönderdi. O, kılıcı ile zâlim hükümdarları tedibettiği gibi, âsası ile de kanlı tahtları kanlı saltanatları, yerlerin dibine geçirtti. Adsız şeref, esire hürriyet, zayıfa hak, sefile saadet verecek bir Allah'ın hükümetini kurdu ve bunun adı Cumhuriyetti. (Alkışlar)

Ondört asır sonradır ki, ey arkadaşlar! Allah, yine böyle bir ilâhi hükümet kurdurmak, ikinci bir mucizesini yaptırmak için en müntehap, en büyük bir milleti intihabetmiştir, bu millet Türk Milletidir. Ondört asır evvel, Peygamber Muhammed'in Mekke duvarlarında kurduğu Hükümeti, bugün de Türk Milleti Ankara'ya kurmuştur. Şu aziz saatte ben, bu ihtiyar arkadaşınız, Allah'ımdan bu Hükümeti takdis ederim. Bu Hükümetin temellerinin, arzın temelleri kadar sağlam olmasını isterim. Ben, bu ihtiyar arkadaşınız, bu Hükümetin hak ve adalet güneşinin büyük ve küçük bütün caniplere, zayıf ve kuvvetli bütün alınlara mütesaviyen nurunu saçmasını isterim. (Anın sesleri.) Ve bu dâmanın kanatları altında, Cumhuriyetin ruhu önünde tazimen kıyam ederek üç kere: «Yaşasın Cumhuriyet» diye Hükümetimizi tâziz etmelerini muhterem arkadaşlardan temenni ederim.

(Yaşasın Cumhuriyet! Diye üç defa bağırıldı.)

REİS — İkinci madde hakkında söz istiyen yok mu?

ŞEYH SAFFET Ef. (Urfa) — Efendiler! Fiilen ve hakikaten mevcud olduğu halde, Teşkilâtı Esasiye Kanununda unutulmuş bir maddenin, sarahaten Kanunu Esasi Encümeni tarafından teklif ve ilâve edildiğinden dolayı huzuru âlinizde Kanunu Esasi Encümenine arzı şükran ederim. İkinci maddede Türkiye Devletinin dini, Dini İslâmîdir deniyor, bu hakikat zaten mevcuttur. Diğer maddeleri tetkik edilirse hepsi de Dini İslâmın esasatı üzerine kurulmuş birtakım esaslardır. Bu 93 Kanunu Esasîde de sarahaten zikredilmişti. Fakat o 93 Kanunu Esasîsinde diğer birkaç maddeler vardı ki, Dini İslâmın

esasatına muhalif idi, ferdi saltanatı, takviye edecek birtakım hukuklar ilâve edilmisti. Onun mevaddı sairresi dini islâmın esasatına muhalif olduğu halde Devletin dini, dini islâmdır, demiyordu. Halbuki Teşkilâtı Esasiyeniz tamamiyle dini islâmın esasatına muvafık olduğu halde her nasılsa Teşkilâtı Esasiye Kanununun yapıldığı sırada yalnız zafer, yalnız düşmanı denize dökmek emeliyle selefiniz Meclisi Âlinin efkârı meşgul idi ve bu sebepten bu cihet unutulmuş idi. Yoksa diğer maddeleri tetkik edilince hepsinin dini islâma tamamen muvafık olduğu görülür. Biz bugün Teşkilâtı Esasiyemizde Cumhuriyeti tasrih etmekle tamamiyle Hulefayı Raşidin Efendilerimizin devrine rücu etmiş bulunuyoruz. Çünkü o zamanlar teşekkül eden Devleti Islâmiye (Cumhuriyeti uhuvviye) idi ondan dolayı teşekküratını tekrar ediyoruz.

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Allah payidar etsin.

REİS — Efendim, başka söz istiyen yok, takrir de yok.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Reis Bey söz istiyorum.

KANUNU ESASİ ENCÜMENİ REİSİ YUNUS NADİ B. (İzmir) — Efendim, bu madde münasebetiyle bir iki kelime arz edeceğim. Mâlûmuâliniz, teklif ettiğimiz esasat, dört, beş maddeden ibarettir. Encümeniniz Teşkilâtı Esasiyeye aittetkikatında devam ettikçe diğer mevaddı da arz edecektir. Diğer mevad arasında edyanın serbestisi, kanun dairesinde mahfuziyeti zikrolunacaktır. Bir suítefehhüme meydan verilmemesi için bunu şimdiden arz ediyorum. (Müzakere kâfi, sesleri)

REİS — Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür.

Efendim! madde hakkında tadil teklifi de yoktur; binaenaleyh ikinci maddeyi reyî âlinize vaz'ediyorum. İkinci maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. İkinci madde aynen kabul edilmiştir, efendim.

Madde 4. — Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis, Hükümetin inkisam ettiği şubaları idareyi İcra Vekilleri vasıtasıyla idare eder.

REİS — Efendim, dördüncü madde hakkında söz istiyen yok. Maddeyi aynen kabul eden-

ler lütfen el kaldırsın. Dördüncü madde aynen kabul edilmiştir.

Madde 10. — Türkiye Reisicumhuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından ve kendi âzası meyanından bir intihap devresi için intihabolunur. Vazifei Riyaset, yeni Reisicumhurun intihabına kadar devam eder. Tekrar intihap câizdir.

EMİN B. (Eskişehir) — Efendim, bendeniz evvelâ Cemabı Haktan hayır temenni ederek birkaç şey arz etmek isterim. İntihap müddeti iki sene olduğuna nazaran böyle mühim bir intihabı her iki senede yapmak büyük bir endişe ve telâşi mucibolur. (Maddeye taallük etmiyor, sesleri) Maddeye taallük ediyor efendim. (Devam sesleri, gürültüler) Bu millet rüşdünü ispat etmiştir. Bu millet her hangi mâkul harekete selâmeti memlekete mâtuf mesaile meftun olduğunu fiilen de göstermiştir. Bunun için bendeniz diyorum ki, dünyada tecrübe edilmiş usul vardır. Bunun için halktan tevehhüm edip bunu hazmettireceğiz diye düşünürken bunu, hiç olmazsa iki intihaptan sonra, eğer iki sene olcaksaki, bendeniz iki seneden fazla olmasını, biraz salâhiyetimizin haricinde gibi görüyorum bunun böyle olduğuna nazaran iki intihaptan sonra üçüncü Meclis Reisicumhuru intihabemelidir. (Maddeler gelecek sesleri)

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — İki devrei intihabiye olmalıdır.

EMİN B. (Devamla) — İki devrei intihabiye olmalıdır ve Reisicumhur bütün milletin malı olmalıdır. Ekseriyet fıkrasının olmamalıdır.

AVNİ B. (Bozok) — Olmamalı diye bir kayıt yokki!

EMİN B. (Devamla) — Bendenizin kanaatim böyle, Meclisin ilk teşekkülünde buna vâsıl olacağımızı tahmin etmiştim ve bu; bence buraya varacaktır. Bendeniz temin ederim ki, memlekete sükûnet ve iş lâzımdır. Efkarî umumiye gayet iyi tatdikârdır. Varacağımız gayeye şimdi varalım. Hattâ Heyeti Vekile intihabında da Reisicumhurla idare edilen memleketlerdeki esas ne ise onu alalım. Bir daha şundan, bundan istifade edecekler fırsat ve meydan vermiyelim. Şimdiden bu.. (Kâfi sesleri) Ben kâfi görmüyorum! Bunu çok rica ederim. Bizim vaziyeti dâhiliyemizde sükûnu tam hâsıl olmazsa ve tabiatın icabettirdiği neticeye bizde vâsıl

olmazsak Devletin emniyeti maliyesi olmaz. Emniyeti maliye demek de bütün milletin iktisadiyatı demektir. Memleketin iktisadiyatı demek de memleketin hayatı demektir. Binaenaleyh, bendeniz evvelâ bu noktâ nazardan inşallah Reiscumhur intihabını yaptıktan sonra Reiscumhurun fırka haricinde ve milletin babası şeklinde olarak...

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Fırka namına olur mu? Elbette millet namına olacak.

EMİN B. (Devamla) — Ve Heyeti Vekile intihabında da Başvekil arkadaşlarını Meclisten intihabeder ve Meclise arz eder. Bunun şekilleri Fransa'da, Amerika'da, nasılsa... (Gürültüler)

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Nasıl? (Tarif et)...

REİS — Kanaatlerini söylüyorlar.

EMİN B. (Devamla) — Ben bu şeklin bu gayeye vâsıl olacağına üç sene evvel kaanıydım. Siz belki kaani değildiniz. (Gürültüler) Bunu şimdi yapalım da rahat edelim. Millette işine baksın.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Efendim! Teşkilâtı Esasiyede.. (Kâfi sesleri, gürültüler, reye sesleri)

REİS — Onuncu madde hakkında söz isteyen kalmamıştır. Maddeyi reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Madde 11. — Türkiye Reiscumhuru Devletin Reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclise ve Heyeti Vekileye riyaset eder.

REİS — Onbirinci madde hakkında söz isteyen var mı? (Hayır sesleri) Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Madde 12. — Başvekil Reiscumhur tarafından ve Meclis âzası meyanından intihabolunur. Diğer vekiller, Başvekil tarafından yine Meclis âzası arasından intihabolunduktan sonra heyeti umumiyesi Reiscumhur tarafından Meclisin tasvibine arz olunur. Meclis hali içtimada değilse keyfiyeti tasvip Meclisin içtimama talik olunur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Bendeniz bu maddenin son fıkrasını okuduğum vakit biraz telâş ettim. Çünkü düşündüm: Millet en ziyade sevdiği, Meclisi Âlinizin sureti daim ve müstemirrede umuru milleti müdebber ve murakibolmasıdır. Millet in ençok

arzu ettiği şekil bu idi. Maddenin son fıkrasında «Meclisin münakidolmadığı zamanlarda keyfiyet tasvip bilâhara Meclisi Âliye arz edilmek üzere» kaydını gördüğüm zaman telâş ettim, düşündüm ki, Teşkilâtı Esasiye Kanununun müteaddit yerlerinde ve Nisabı Müzakere Kanununda istimrarı teyidedilmiş olan Meclis, acaba bir zamanla tevkidedilecek umuru millet murabesiz mi kalacak? Hâkimiyeti Milliye fasılahı mı kalacak? Yunus Nadi Bey bu noktayı tavzih ettiler. Kendisine teşekkür ederim. Maddenin aynen kabulünü de rica ederim. (Handeler)

REİS — Onikinci madde hakkında söz isteyen yok mu efendim? (Hayır sesleri) Madde hakkında söz isteyen yoktur. Maddeyi aynen reye vaz'ediyorum. Onikinci maddeyi aynen kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim! Mevaddı kanuniyenin sebküraptı hakkında bir mütalâa var mı? (Hayır sesleri)

KANUNU ESASÎ ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — (Gürültüler) İstirham ederim efendim, müsaade buyurunuz 10 neu maddede esnayı tertipte bir zühul olmuş (İntihap) yerine (İntihabolunmak) suretinde tadilini Encümen namına talebediyorum.

REİS — Efendim! Nizamnamei Dahilimiz sarıhtır. Kanunların sebküraptı hakkında daima Encümenden mütalâa sorulur ve encümene iade olunur ve tashih ettirilir.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Nizamnamei Dahiliye tevfikân bu teklifi yaptım.

REİS — Encümen (İntihap) kelimesinin (İntihabolunmak) şeklinde tashihini teklif ediyor. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Kanunun heyeti umumiyesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Müttefikân sesleri) müttefikân kabul edilmiştir efendim. (Sürekli alkışlar)

DOKTOR FİKRET B. (Ertuğrul) — Reis Beyefendi bir madde unuttuk. Bu kanunun icrasına kim memurdur? (Gürültüler)

REİS — Efendim bu, Teşkilâtı Esasiye Kanununun bâzı mevaddını tadil eden mevaddı kanuniyedir. Teşkilâtı Esasiye Kanununun icrasına kim memur ise bunun da icrasına o memurdur.

HAKKI B. (Van) — Tarihi mer'iyeti zikredilmek lâzımdır.

REİS — Kamunun heyeti umumiyesinin ka-

bulünden dolayı rüfeka tarafından verilmiş bir takrir vardır.

5. — İNTİHAPLAR

1. — Reisicumhur intihabı

Riyaseti Celileye

Kabul olunan mevaddı kanuniyeye tevfikân Reisicumhurun hemen şimdi intihabını teklif ederim.

Teşrinievvel 1339

Ertuğrul

Dr. Fikret

REİS — Reisicumhurun derhal intihabını teklif ediyorlar. Kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

6. — KARAR

1. — Reisicumhur intihabını müteakıp yüz bir pare top atılmasına dair karar

Riyaseti Celileye

Meclisi Âlice Reisicumhur intihabını müteakıp yüz bir pare top atılmasının tahtı karara alınmasını teklif ederim.

29 Teşrinievvel 1339

Konya Mebusu

Eyüb Sabri

(Kabul sesleri)

Riyaseti Celileye

Türkiye Cumhuriyetinin ilânı şerefine bu gece yüz bir pare top andaht edilmesi ve meclletin aksamı sairesinde de aynı suretle top andaht edilerek Cumhuriyetimizin tebeilini arz ve teklif eyleriz.

İstanbul

Ali Rıza

Bolu

Cevad Abbas

REİS — Çanakkale Mebusu Mehmed Beyin de aynı mealde bir takriri vardır. Bu üç takriri kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Efendim! yoklama suretiyle ve reyî hafi ile Reisicumhur intihabı yapacağız.

(Sivas dairei intihabiyesinden istihsalî âraya bağlandı)

REİS — Efendim! Yoklama esnasında reylerini vermiyen rüfekanın tekrar isimleri okunacaktır. Lûtfen reylerini istimal buyursunlar.

İstihsalî âra hitam bulmuştur efendim.

(Fethi Bey (İstanbul), Feyzi Bey (Diyarbakır), Yahya Galib Bey (Kırşehir), ârayı tasnife memur edildiler)

REİS — Türkiye Cumhuriyeti içim yapılan intihapta reye iştirak eden âzanın adedi 158 dir. Yüz elli sekiz âza müttetifikan Ankara Mebusu Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini Cumhuriyet Riyasetine intihabetmişlerdir. (Sürekli alkışlar ve yaşınsın sadaları)

GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA (Ankara)

— (Alkışlar arasında kürsiye gelerek) Muhterem arkadaşlar, mühim ve cihan şumul hadîsati fevkalâde karşısında muhterem milletimizin teyakkuz ve intihabı hakikisine bir vesikâi kıymettar olan, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun bâzı maddelerini tavih için encümeni mahsus tarafından Heyeti Celilenize teklif olunan kanun lâyihasının kabulü münasebetiyle yeni Türkiye Devletinin zaten cihanda malûm olan, malûm olması lâzımgelen mahiyeti beynelmilel mâruf unvanı ile yadedildi. Bunun icabı tabîisi olmak üzere, bugüne kadar doğrudan doğruya Meclisinizin Riyasetinde bulundurduğunuz arkadaşınıza ifa ettirdiğiniz vazifeyi Reisicumhur unvanı ile yine aynı arkadaşınıza, bu âciz arkadaşınıza... (Esağfurullah, hakkınızdır sesleri) tevcih buyurdunuz.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Gazi arkadaşım...

GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA (Devamla) — Bu münasebetle şimdiye kadar mükerreren hakkımda izhar buyurmuş olduğunuz muhabbet ve samimiyet ve itimadı bir defa daha göstermekle yüksek kadirşinaslığınızı ispat etmiş oluyorsunuz. Bundan dolayı Heyeti Celile-nize bütün samimiyeti ruhiyemle arzı teşekkürat ederim. (Estağfurullah, Allah muvaffakiyet versin sesleri)

Efendiler! Asırlardan beri Şarkta mağdur ve mazlum olan milletimiz, Türk Milleti, hakikatte meftur olduğu hasailden muarra telâkki ediliyordu. Son senelerde milletimizin fiilen gösterdiği kabiliyet, istidat, idrak kendi hakkında suizanda bulunanların ne kadar gafil ve ne kadar tetkikten uzak, zevahir perest insanlar olduğunu pek güzel ispat etti. Milletimiz, haiz olduğu evsaf ve liyakatini Hükümetinin yeni ismiyle cihanı medeniyete daha çok suhuletle izhara muvaffak olacaktır. (İnşallah sesleri) Türkiye Cumhuriyeti cihanda işgal ettiği mevkie lâıyk olduğunu âsariyle ispat edecektir. (İnşallah sesleri) Arkadaşlar bu müesseseci âli-yeyi vücuda getiren Türk Milletinin son dört sene zarfında ihraz ettiği, zafer, bundan sonra

da birkaç misli olmak üzere, tecelliyatını gösterecektir. (İnşallah sesleri) Âcizleri mazhar olduğum bu emniyet ve itimada kesbi liyakat etmek için pek mühim gördüğüm bir noktadaki ihtiyacımı arz etmek mecburiyetindeyim. O ihtiyaç, Heyeti Aliyenizin şahsım hakkındaki teveccüh ve itimadının, müzaheretinin devamıdır. (Hiç şüphe yok, daima sesleri) Ancak bu sayede ve Allah'ın inayetiyle, şahsıma tevcih buyurduğunuz ve buyuracağınız vazaifi hüsnü ifaya muvaffak olabileceğimi ümid ederim. (Allah muvaffak etsin sesleri) Daima muhterem arkadaşlarımın ellerine, çok samimî ve sıkı bir surette yapışarak onların şahıslarından kendimi biran bile müstağni görmiyerek çalışacağım. Milletın teveccühünü daima noktayı istinat telâkki ederek, hep beraber ileriye gideceğiz. Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve mu-zaffer olacaktır. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

REİS — Efendim yarın öğleden sonra saat bir buçukta içtima etmek üzere Celsei tatil ediyorum.

AVNİ B. (Bozok) — Bir dua yapılsın. (Dua edilsin sesleri)

(Karahisar Mebusu Kâmil Efendi tarafından kürsüde bir dua kıraat edilmiştir.)

Hitamı müzakerat : Saat 9,00